

DE PHALLISCHE STAAT HOMO'S IN NAZI-DUISSLAND

henk van den boogaard-schellekens

Henk van den Bogaard studeert politicologie aan de katholieke universiteit te Nijmegen en specialiseert zich op 'emancipatie', in het bijzonder van mannen en flikkers.

Door velen is het fascisme (1) bestudeerd, verklaard en beschreven. Door weinigen is geprobeerd een link te leggen tussen het zogenaamde "openbare" leven (politiek, staat) en "privé"-leven (hoe leefden de mensen met elkaar, gezin). Men poogde het fascisme te verklaren vanuit voornamelijk economische en politieke achtergronden. Veel moet daarin echter onverklaard blijven. "Fascisme" wordt dan uitvoerig historisch verklaard, met behulp van sociaal-economische factoren. Terwijl er niet gepraat wordt over de enorme aantrekkingskracht die het fascisme uitoefende (sterke mannen in mooie uniformen). Het taboe heeft natuurlijk zijn nut: je hoeft dan niet te praten over verlangens, over fascisme in je zelf". (2) Wat mij bijvoorbeeld aan het fascisme opvalt is, dat het een verheerlijking van de man is: het al of niet hebben van een phallis bepaalt je plaats in de samenleving: mannen beheersen de openbare sfeer, vrouwen worden teruggedrongen in hun huis. De rol die de vrouw in Hitler-Duitsland was toebedeeld bleef strikt beperkt tot absolute toewijding aan moederschap en gezin. In *Mein Kampf* (3) verklaarde Hitler: "Het Duitse meisje is en wordt staatsonderdaan en wordt pas burgeres door haar huwelijk". De mystieke idealisering van het kuise moederschap is een bijzonder doeltreffend middel om in één klap de seksualiteit volledig gelijk te stellen met voortplanting. De samenleving wordt verdeeld in een mannen- en een vrouwen-sfeer. En deze scheiding was niet een bijproduct van het fascisme, maar was er een elementair onderdeel van, waarbij de verwezenlijking ervan met politieke middelen werd nagestreefd. Propagandaminister Goebbels stelde: "De nationaal-socialistische beweging is van nature een mannelijke beweging. (...) Het domein van richtinggeving en vorming ligt duidelijk in het openbare leven. Tot dit domein behoort vooral de belangrijke politieke sfeer. Het staat zonder meer vast dat deze sfeer door de man moet worden geleid. (...) Wanneer wij de vrouwen uit het openbare leven halen, is dat niet omdat wij ze willen weren, maar omdat we ze hun hoogste eer willen teruggeven. (...) Voor de vrouw blijft het altijd de hoogste en schoonste roeping echtgenote en moeder te zijn en het zou een onvoorstelbare ramp betekenen als we ons van dit standpunt af zouden laten brengen". (4) Homoseksuelen vallen buiten deze rigide man-vrouw verdeling: zij passen niet in de mannen- of vrouwen-sfeer en vormen daarom alleen al een gevaar voor de fascistische samenleving. De "Sicherheitspolizei" beschikte dan ook over een politieke afdeling "IIS", met de naam "Bekämpfung der Homosexualität und Abtreibung". (5) S.S.-Führer Himmler vertelde eens tegen zijn masseur Kersten dat hij beschikte over een rapport van Heydrich (één van zijn naaste medewerkers) over de politieke gevolgen van homoseksualiteit, die volgens hem zeer ernstig waren. (6) Himmler: "Als de functies in de S.A. of in de S.S. of in de staat vervuld worden op basis van

homoseksuele neigingen dan wordt de normaal geaarde figuur achteruitgezet en wordt de scheefgetrokken wereld van de homoseksuelen maatgevend. Zo'n staatsgevaarlijke situatie mag niet ontstaan en derhalve moeten de homoseksuelen volledig worden uitgeschakeld". (7) Net als bijvoorbeeld de Joden werden de homoseksuelen dan ook in handen gesteld van de S.S. Geschat wordt dat zo'n 250.000 (8) homoseksuelen - voor het merendeel mannen -, dragers van de roze driehoek, in de concentratiekampen om het leven zijn gebracht. Rüdiger Lautman, hoogleraar aan de Universiteit van Bremen (die zich onder andere bezighoudt met de positie van homoseksuelen in de samenleving) schat het aantal vermoorde homo's in concentratiekampen op ca. 10.000. (9) En wie kan zich de angsten indenken die de homo's buiten de kampen hebben moeten doorstaan. Volgens de socioloog Robert Michiels waren er in 1928 alleen al in Duitsland zo'n 1,2 miljoen homoseksuelen: Himmler's "Schwarze Korps" schatte het aantal op 2 miljoen. (10)

Voor homo's kan geen plaats zijn in een ideologie, waarbij de sterke man buitenshuis werkt en de vrouw de kinderen opvoedt en zorgt voor opvang van de man die thuiskomt.

Het is duidelijk dat op zo'n manier de verhoudingen tussen de seksen kunnen worden bekeken in het teken van de politiek: sekse is immers "een statuscategorie met politieke implicaties". (11) De term 'politiek' slaat dan op door macht gestructureerde relaties en regelingen waarbij de ene groep personen (niet-mannen: vrouwen en homoseksuelen) beheerst wordt door een andere groep personen (mannen). Het voornaamste instituut binnen deze seksepolitiek is het gezin. Als verbinding tussen individuen en de maatschappelijke structuur zorgt het gezin voor controle en conformiteit op gebieden waar politieke en andere autoriteiten weinig directe invloed kunnen uitoefenen. Wilhelm Reich zegt hierover: "De autoritaire staat heeft in ieder gezin een vertegenwoordiger, de vader, die aldus het waardevolste instrument van de staat wordt" en "aangezien de autoritaire maatschappij zich door middel van het autoritaire gezin weerspiegelt in de structuur van de massa-mens volgt hieruit dat de reactie in haar politiek, het autoritaire gezin verdedigt als fundament van de staat, cultuur en beschaving". (12) Autoritair ingestelde regeringen schijnen een uitgesproken voorkeur te hebben voor het patriarchaat: propaganda van fascistische regimens berust zwaar op een patriarchale ideologie. Het fascisme laat als onder een vergrootglas zien hoe de seksepolitiek in de praktijk werkt. Brecht noemde het fascisme dan ook "de politieke pooier". (13) Het zijn niet alleen de klasseverschillen maar met name ook de sekseverschillen die aan het fascisme opvallen. Het verschil tussen man en vrouw wordt benadrukt en waar het niet bestaat,

wordt het gemaakt. (14) Elke maatschappij kent een - ten dele - opgelegde rolverdeling naar geslacht, maar aan het fascisme kun je heel goed zien dat die rolverdeling opgelegd is en dat daarvan de mannen het meeste profijt hebben.

"Wij willen een kerngezonde natie opbouwen, gezond, krachtig bij de mannen en absoluut vrouwelijk bij de vrouwen. Dat is ons doel", aldus Hitler. (15) Onomwonden zegt hij van de vrouw: "Brutale kracht en meedogenloosheid is het enige dat vrouwen en de gewone man imponeren. Zij willen dat men hen bang maakt en dat zij zich hui-verend aan iemand onderwerpen". (16) Het beeld dat Hitler van de man schildert is al even simpel: "Mijn pedagogie is hard. Het zwakke moet er uit gehamerd worden. In mijn ordeburkten zal een jeugd opgroeien waarvoor de wereld in angst zal leven. Een gewelddadige, heerszuchtige, onverschrokken, verschrikkelijke jeugd, die wil ik. Er mag aan haar niets zwaks of teers zijn. Het vrije, heerlijke roofdier moet weer bliksem-mend in hun ogen te zien zijn". (17)

Vrouwen en homoseksuelen werden beiden het slachtoffer van het wereldbeeld van deze man en zijn volgelingen. Binnen het fascisme gaan vrouwen- en homo-onderdrukking hand in hand. Hitler heeft de noodzaak tot bestrijding van homoseksualiteit verklaard met verwijzing naar de inferieure rol van de vrouw in de maatschap-pij. Een wereld waarin mannelijke zekerheid berust op het onderdrukken van vrouwen en al datgene wat niet in het man-beeld past. Mannen moeten hard en wreed zijn: zachtheid en tederheid moeten uit het mannenleven verbannen worden. (18) In deze starre man/vrouw-ideologie is geen plaats voor homoseksuelen. Ze passen niet in dit man- of vrouwbeeld. Bovendien zijn ze voor de voortplanting van geen nut, terwijl een hogg geboortecijfer belangrijk is voor een staat die machtig en autarkisch wil zijn. De inkapseling van homo's is moeilijker omdat ze buiten het gezinsverband leven en juist door de hiërarchie van het gezin kan de fascistische ideologie gevestigd en doorgegeven worden. (19) Het gehoorzamen van een autoriteit: binnen het gezin de vader, buiten het gezin de staat. Het bestaan van homoseksualiteit op zich stelt al een heleboel ter discussie, bijvoorbeeld dat seksualiteit niet identiek is aan voortplanting en dat bij de rolverdeling actieve man/passieve vrouw ook wel vraagtekens gezet kunnen worden. Om een eind te maken aan dit verzet, want dat is hoe de fascistische de homo's zagen, moesten ze volledig worden uitgeroeid. De eerste stappen waren op het gebied van wetgeving (het begon op 23 februari '33 met de eis tot sluiting van alle lokalen voor homoseksuelen (20)) en de verkondiging van een ideologie die aan moest tonen dat homoseksuelen "ontaard" waren.

Hans Frank, top-jurist van de nazi-beweging, schreef: "Voor het nationaal-socialisme is de ontaarding als bron van misdadig handelen van uitzonderlijke betekenis ... De aard als zodanig moet in een fatsoenlijk volk als waardevol worden beschouwd, zodat de ontaarding voor een individu het weggenomen zijn uit de normale aard van het fatsoenlijke volk betekent. Dit ontaard of verwijderd zijn, dit anders of vreemd geaard zijn vindt meestal zijn oorzaak in een ver-menging van de fatsoenlijke rassenrepresentatie met een individu met een minderwaardige rassen-kern ... De volledig ontaarde ontbreekt ieder hooggestemd gevoel voor het ras of hij ziet in de beschadiging van de gemeenschap of van een lid van die gemeenschap juist zijn taak". (21) Het denkbeeld, een zedelijke reiniging af te

kunnen dwingen door streng ingrijpen en harde vonnissen hoort tot de bestanddelen van een "gesundes Volksempfinden", het leidt de aandacht af van de eigen gebreken en van het eigen foutief gedrag. Men voelt zichzelf een beter mens wanneer de anderen slecht zijn. (22)

Door de jacht op homoseksuelen werden een heleboel mensen bespeeld, met name de bekrompen, kleinburgerlijke delen van het Duitse volk. Angsten en vooroordelen werden gemobiliseerd om het Duitse volk tot een eenheid te maken. De houding van de nazi's jegens homoseksuelen en homoseksualiteit is in meer dan één opzicht dubbel te noemen. Zo wordt van homo's gezegd, dat ze "van hun aard losgeslagen, verwijfde figuren zijn die over bijzondere antennes en bekwaamheden beschikken, die de normale manspersonen ont-houden bleven". (23) Er is bij de nazi's sprake van een vreemde mengeling van afkeer en afgunst ten aanzien van homo's. Door sommigen is dit aangeduid als "latente homoseksualiteit". Verderop in dit artikel wil ik hierop nader ingaan. (24)

Rudolf Diels schrijft over Hitler: "Hij gaf mij een uiteenzetting over de rol van homoseksuelen in geschiedenis en politiek. De aanste-lijke werking ervan zou zich met de zekerheid van een natuurwet uitstrekken tot de beste en manne-lijkste figuren als ze eenmaal woedt". (25) Het is opmerkelijk dat de homoseksuele geaardheid op zich voor Hitler geen "slechte erfmasa" betekende. Op vele plaatsen blijkt uit uitlatingen en geschriften van nazi's dat homoseksualiteit een ernstig te nemen politiek probleem was. *Das Schwarze Korps*, blad van de S.S., stelde on-omwonden dat homoseksualiteit geen medisch, maar een politiek probleem was. (26) Volgens S.S.-leider Himmler zou de staat ondermijnd worden en tenonder gaan als homo-erotische opvattingen tot de leiderselite zouden doordringen. (27) Bevol-kingspolitiek gezien waren homo's blindgangers: seks leidt niet tot meer geboorten.

de vervolging

Naarmate de nazi's langer in het zadel za-ten, werd de homo-vervolging steeds grootscheep-ser en meer en meer geperfectioneerd. Eerst werden alle lokalen gesloten en verenigingen voor homoseksuelen verboden. Op 23 februari 1939 werd de "Bund für Menschenrechte", die zich tot dan voor homo's had ingezet, verboden. Al in 1934 was de Duitse bevolking door de Gestapo opgeroepen om alle homo's aan te geven. Had men een veroor-deling als homo achter de rug, dan ging men naar een concentratiekamp.

Niet alleen bleef homoseksualiteit onder het Duitse volk onuitgeroeid, de nazi's zelf - partij en leger - werden gekweld door het ene homoschan-daal na het andere. Ook nadat Hitler tijdens "De nacht van de lange messen" in juni '34 Röhm en de hele S.A.-staf had laten uitmoorden. In het openbaar werd dit wel eens uitgelegd als Hitler's wens om de homo's in eigen kring te liquideren. In werkelijkheid speelde de angst van de Wehr-macht mee voor de sterk in aantal gegroeide S.A.-ers. Een groot aantal S.S.-ers hebben voor hun homoseksueel gedrag de doodstraf gekregen. Op 15 november 1941 werd voor de S.S. en de politie bepaald dat het de wens van de Führer was dat elk homoseksueel gedrag met de dood bestraft werd. (28) Er was al sprake van homoseksualiteit bij "het betasten van zelfs het beklede lichaam van de ander, eventueel zelfs het iemand kussen". (29) Dit geeft aan hoe ontzettend bang men was

voor homoseksualiteit. Vrouwen, niet-mannelijk gedrag van mannen, tederheid, dat alles moest uit het mannenleven verdwijnen. En als dat opsluiting van homoseksuelen in concentratiekampen en het uitvoeren van doodvonnissen betekende, dan zag het fascistische systeem daar niet tegenop. Het is niet bekend hoeveel mensen op grond van hun homoseksueel-zijn terecht zijn gekomen in concentratiekampen en hoever van hen er zijn gestorven. Schattingen lopen uiteen van enkele tienduizenden tot enkele honderdduizenden slachtoffers. De schatting van zo'n 250.000 mensen lijkt reëel, als men weet dat alleen al in K.Z. Sachsenhausen 42.000 mensen de dood vonden omdat ze homoseksueel waren. (30) Dat studie naar de vervolging van homoseksuelen zo moeizaam verloopt, komt niet alleen omdat de heteroseksuele wetenschappers niet geïnteresseerd zijn of omdat homovervolgingen als element van fascistische politiek gebagatelliseerd worden. De oorzaak ligt ook in het feit dat gegevens zo moeilijk te achterhalen zijn, omdat onder andere de archieven van de "Reichszentrale zur Bekämpfung der Homosexualität und Abtreibung" door de regering van de D.D.R. niet worden opengesteld. (31)

Het is een ieder wel bekend dat het leven in een K.Z. een hel was, niet in het minst voor de homo's. Met name ook door medegevangenen werden ze vaak als minderwaardig behandeld. (32) Ze konden in het kamp geen functies uitoefenen en mochten niet met niet-homo's praten. (33) Heger vertelt in zijn boek dat homoseksuelen in aparte barakken werden opgesloten en dat er streng op werd toegezien dat men geen seksueel contact had met elkaar. In de andere barakken kwam het dan ook veel meer tot homoseksueel gedrag dan in de homo-barakken, nog afgezien van het bestaan van zogenaamde "Bettfreundschaften" tussen gevangenen en het lagere S.S.-volk. Sommige gevangenen (Heger noemt met name jeugdige, Poolse jongens) werden als hoeren gebruikt. Dit gebeurde ook wel door medegevangenen, die meer macht hadden doordat ze een functie hadden binnen het kamp, de "Kapo's". (34) Homo's moesten veelal het zwaarste werk doen. In de biografie van Rudolf Höss, adjudant in Sachsenhausen en kommandant van Auschwitz: "In Sachsenhausen werden de homoseksuelen ondergebracht in speciale barakken. Ze werden gescheiden van de andere gevangenen aan het werk gezet. Hun voornaamste arbeid was het graven van kleiputten waar de ontelbare lijken werden ingegooid. In alle mogelijke omstandigheden werd er gewerkt. Om Sachsenhausen levend te verlaten moest men fysiek gewoon superieur zijn". (35) Door artsen werden proeven met gevangenen gedaan om na te gaan of homoseksualiteit te "genezen" was. Bijvoorbeeld in K.Z. Neuengamme deed de S.S.-arts Vaernet onderzoekingen. Bij homo's werden "künstliche Drüsen und synthetische Hormone" ingeplant. Door de gevangenen "Feuersteine" genoemd. (36) Uitgekozen worden voor zo'n onderzoek betekende sterven. Himmler zelf had er trouwens niet veel vertrouwen in dat homoseksualiteit genezen zou kunnen worden. Hij preee de praktijk van de oude Germanen, die de homoseksuelen gewoon het moeras injoegen. "Dat was geen straf, maar gewoonweg het doen uitsterven van deze abnormale levens. Dat leven moest verwijderd worden zoals men brandnetels uit de grond trok, om ze op een hoop te gooien en te verbranden". (37) Dus deelde hij zijn S.S.-Führers op een bijeenkomst mee: "Na de door de rechter opgelegde straf te hebben uitgezeten zullen ze op mijn aanwijzing naar een concentratiekamp worden overgebracht en zullen zij in dat kamp tijdens de vlucht worden neergescho-

ten". (38)

Na de oorlog was de ellende voor de homo's die het hadden overleefd, nog niet voorbij. Van "Wiedergutmachung" door de Duitse staat werden ze uitgesloten, omdat ze niet erkend werden als politieke gevangenen, als slachtoffers van het fascistische systeem. Dit terwijl de nazi-leiders wat het politieke aan homoseksualiteit betreft, toch heel duidelijk in hun uitlatingen waren geweest. Uit een Reichstagprotokoll uit 1935 citeer ik: "... Der neue Staat, der ein an Zahl und Kraft starken, sittlich gesundes Volk erstrebt, muss allen widernatürlichen geschlechtlichen Trieben mit Nachdruck begegnen ..." (39) Homoseksualiteit (par. 175) bleef nog lange tijd na de oorlog strafbaar. Een uitspraak van het Bundesverfassungsgericht, de hoogste rechterlijke instantie in de Bondsrepubliek, luidt: "... es ist also festzuhalten ... par. 175 ist nicht in dem Masse nationalsozialistisch geprägtes Recht, dass ihm in einen freiheitlich demokratischen Staat die Geltung versagt werden müsse". In de D.D.R. werd par. 175 wel als fascistisch erkend en uit het Strafbboek verwijderd. Al betekende dat niet dat hiermee het leven voor homoseksuelen automatisch dragelijker werd. Diegenen die de onderdrukking, vervolging en uitroeiing van homoseksuelen "wetenschappelijk" ondersteund hadden bleven na de oorlog in het wetenschapsbedrijf natuurlijk gewoon op hun post

"widernatürlichen unzucht" of "vraatzuchtige monsters"

Er is weinig bekend over de homoseksuelen in Nederland gedurende de Tweede Wereldoorlog. Dit voor een deel uit onbekendheid met het feit dat het vervolgen van homo's onlosmakelijk verbonden is met het nazisme. Maar ook omdat er heel gemakkelijk aan voorbijgegaan wordt door hen die er wel weet van kunnen hebben. Zoals bijvoorbeeld Dr. L. de Jong (40) die in zijn geschiedbeschrijving van Nederland gedurende de Tweede Wereldoorlog aan de positie van homo's nagenoeg voorbijgaat. Het enige dat hij in deel 8 (pag. 219) weet te vermelden, is: "Wat de homoseksuelen betreft: enkele hunner zijn in ons land opgepakt en naar de concentratiekampen gestuurd, maar, anders dan in Duitsland, is van een systematische vervolging van deze groepen geen sprake geweest, zij het dat wellicht wel plannen in die richting bestaan hebben". Als De Jong werkelijk geïnteresseerd was geweest, zou hij uitgebreider over de homo-onderdrukking hebben kunnen schrijven. Dat hem de feiten onbekend waren, zoals hij in een radio-uitzending verklaarde, klopt niet. Van homo-zijde is hem ten tijde van de voorbereiding van deel 8 gewezen op een aantal bronnen waaruit hij had kunnen putten. Rob Tielman stuurde hem zelfs het hoofdstuk over homo's tijdens de Tweede Wereldoorlog van zijn in voorbereiding zijnde proefschrift. (41) De Jong had kunnen weten dat zo'n 1000 Nederlandse homo's slachtoffer zijn geworden van de Duitse bezetter. Dat het aantal slachtoffers beperkt is gebleven komt ook omdat het homo-leven zich in ons land tamelijk ondergronds afspeelde, in tegenstelling tot het Berlijn van de dertiger jaren, dat een bloeiende homo-cultuur kende. (42) Er zijn razzia's geweest in homo-café's in Den Haag en Amsterdam. (43) De razzia's vonden plaats in 1940 en 1943. (44) Ondanks de opmerking van De Jong kan wel degelijk gesproken worden van een poging van Duitse zijde om de homoseksuelen ook in ons land systematisch uit te roeien. In een verordening van juli 1940 van

Seyss-Inquart werd "alle tegennatuurlijke ontucht door mannen strafbaar gesteld". De Jong vermeldt deze maatregel in zijn boek niet. Ten tijde van de uitvaardiging van de maatregel werd van Nederlandse justitiële zijde niet gereageerd, laat staan geprotesteerd. Mogelijk is er sprake geweest van passief verzet van Nederlandse opsporingsambtenaren. De Duitse autoriteiten vonden dat Nederlandse ambtenaren in deze niet actief genoeg waren. (45) Het bovenstaande zou de indruk kunnen wekken dat homo-vervolging in ons land een Duitse zaak was. Dat is niet zo. In 1939 werd in Nijmegen een congres gehouden door de R.K. artsenvereniging over homoseksualiteit. Over homo's werd gesproken als "vraatzuchtige monsters", die "aan de zedelijke volksgezondheid knagen" en tegenwier "verdierlijken-de homoseksuele ontucht (...) een krachtig ethisch bolwerk" moest worden opgericht. (46) Van die zijde viel dus ook niet veel te verwachten. Met name van katholieken en nationaal-socialisten had Schorer en zijn Wetenschappelijk-Humanitair Komitee veel kritiek gekregen. De N.S.B. schreef: "Van den eersten dag af, dat het nationaal-socialisme 't te zeggen hebben zal in dit, ons arme vaderland, en onder dit, ons bedrogen volk, zal deze pest uitgeroeid worden met wortel en tak, want de N.S.B. weigert de vloek Gods over dit volk te laten halen". (47) Ook tijdens de bezetting spanden Nederlandse fascistten zich in om tot een krachtiger homo-vervolging te komen, zoals blijkt uit het volgens citaat uit *Storm* van 10 december 1943: "In de kleine kroegjes in de steegjes van Amsterdam en elders wordt de gezondheid van ons volk verpest. Het is een volksbelang dat hieraan een einde komt".

Homoseksualiteit is in bijna elke maatschappij als problematisch ervaren. Binnen autoritaire en fascistische staten blijkt dit heel nadrukkelijk. Studie van de fascistische staat kan dan ook van veel betekenis zijn om tot een beter inzicht te komen in onze maatschappij. Is bij ons het gezin "hoeksteen van de samenleving", de fascistten maken het tot een belangrijk onderdeel van hun ideologie en van hun dagelijkse politiek. Wordt homoseksualiteit bij ons getolereerd of weggestopt, de fascistten schreeuwden van de daken dat het slecht was, politiek gezien staatsgevaarlijk en daarom uitgeroeid diende te worden. Waar onze staat en de nazi-staat wel gelijk in zijn, is in het voorbijgaan aan het feit dat er homoseksuele vrouwen bestonden en bestaan. De vrouw tijdens het nationaal-socialisme speelde sowieso een ondergeschikte rol en het bestaan van een eigen wil of van een vrouwelijke seksualiteit werd ontkend. Over de behandeling van lesbische vrouwen bestaat nauwelijks informatie. Noch in geschriften, noch in redevoeringen hebben de nazi's zich uitgelaten over de vrouwelijke homoseksuelen. Dat is niet zo vreemd voor een staatsstelsel dat seksualiteit terugbrengt tot voortplanting en de vrouw slechts ziet als baarmachine. Studie van vrouwen en homo's tijdens het fascisme leert ons een heleboel over de positie van vrouwen en homo's nu. Aan de wortels van de fascistische ideologie lag de overtuiging dat de aard van de man en de vrouw van nature verschillend is. (48) Anti-homoseksualiteit en anti-feminisme werden niet alleen door pragmatische overwegingen ingegeven, het was geen opportunistische of ondergeschikte component van het nationaal-socialisme, maar één van de cen-

trale thema's ervan. Feminisme was gelijk aan afbraak van moederschap en gezin, en die twee werden door de nazi's juist verheerlijkt. Homoseksualiteit tastte het man-beeld aan. Het is dus niet zo verwonderlijk dat homoseksualiteit en abortus door de nazi's in één adem genoemd werden. (49)

Hier wil ik verder nog ingaan op iets merkwaardigs voor wat betreft de relatie fascisme/homoseksualiteit. Door de nazi's is verschrikkelijk met de homoseksuelen omgegaan, terwijl de nazi's zelf en de nazistische staatsstructuur gekenmerkt worden door iets wat door een aantal onderzoekers 'latende' of 'verdrongen' homoseksualiteit wordt genoemd. Kate Millett schrijft: "Homoseksualiteit werd sterk veroordeeld (...) Door de viriliteitscultus van de mannelijke nazi-cultuur kreeg de hele nazi-periode een merkwaardige sfeer van verdrongen homoseksualiteit, neurotisch, anti-maatschappelijk en sadistisch van aard". (50) Een aantal fascistten in de leiderselite vielen op door het feit dat ze homoseksueel waren. De bekendste is wel Röhm, de leider van Hitler's S.A. Ook de Geallieerden was deze "homoseksuele: component aan het nazidom opgevallen. Een voorbeeld: door Walter C. Langer werd in opdracht van de Amerikaanse regering een geheim psychologisch portret van Hitler samengesteld. (51) Van Hitler wordt daarin gezegd dat hij "uiterst feminien is in zijn houding". (52) Hoewel er geen betrouwbare bronnen waren, werd hij "er van verdacht homoseksueel te zijn", (53) en Langer sluit met de opmerking "men krijgt de indruk dat Hitler zich meer op zijn gemak voelt met homoseksuelen dan met normale mensen, maar dit kan zijn omdat zij allen fundamenteel sociale paria's zijn". (54) (Dat Langer's rapport zelf niet geheel en al vrij is van homodiscriminatie is wel duidelijk.) Het is toch op zijn minst vreemd hier te lezen over Hitler's homoseksualiteit in het besef dat mede door zijn toedoen vele duizenden homoseksuelen zijn omgebracht. In 1978 verscheen in ons land het boekje *Vrouwen en Fascisme* van Maria A. Macciocchi, ondertussen uitgegroeid tot een soort standaardwerk over vrouwen en fascisme. Het bevat een aantal homo-vijandige uitspraken als: "... verachting door de broederschap van de mannelijke chauvinistische fascist en homoseksuele nazi" (55), "de homoseksuele vrouwenhaat van Hitler" (56), "de nazi-gemeenschap is samengesteld uit homoseksuele broers die de vrouw buitensluiten en de moeder verheerlijken" (57) en "de nazi's, merendeel homoseksueel als ze waren". De Rooie Flikkers reageerden zo: "Macciocchi tekent scherp hoe het fascisme gebruik heeft gemaakt van de onderdrukking van de vrouw binnen het gezin (...) Het fascisme heeft de moederrol van de vrouwenrol in politieke zin geësthetiseerd. Trefzeker wordt de vrouwenhaat van nazi's gedemonstreerd. Maar waarom wordt die vrouwenhaat gekoppeld aan homoseksualiteit, sado-masochisme en alle mogelijke vormen van perversiteit van mannen onder elkaar?" (58) Geen woord in het boekje is gewijd aan de vervolging van homoseksuelen. Klaus Theweleit's werk *Männerphantasien* geeft een ander beeld, en mijns inziens juister, van de fascistische man. Volgens hem is het bindmiddel van de fascistische mannen niet homoseksualiteit, ook niet "latente homoseksualiteit" (hoe moet dat er eigenlijk uitzien?), maar eerder het tegenovergestelde: de meesten zijn heteroseksueel, hebben angst voor hun gevoelens van lust. Daarom voelen ze zich in mannengroepen, die door de afwezigheid van

vrouwen minder duidelijk erotisch geladen zijn, meer op hun gemak. Bindmiddel van de mannenstaat is niet erotische aantrekkingskracht, maar het gemeenschappelijke van de politieke macht ten koste van vrouwen en homoseksuelen. De fascist getuigt van lustangst: angst voor het erotisch-zinnelijke, angst voor de vrouw en angst en agressie voor het "vrouwelijke" in andere mannen en in zichzelf. En met deze constatering belandt de discussie over fascisme op een heel ander niveau, of zoals Theweleit schrijft: "Kein Mensch braucht wegen seinen ökonomischen Entwertung/Degradierung Faschist zu werden - er ist Faschist schon vorher. Faschist der Gefühle. Faschist von innen". (60) "Wat gaat er in fascistische mannen om? Ze haten in zichzelf wat ze maatschappelijk nog steeds "vrouw" noemen. Als dat waar is, dan ligt daar de enige verklaring voor het feit dat flikkers naar de gaskamers moesten. Theweleit's boek rekent af met de blikvernuwende interpretatie van nazi-mannen. Ze zijn geen flikkers, geen homoseksuelen, ook niet latent". (61)

Deze zogenaamde "homoseksualiteit" van de nazi's had ook consequenties voor de homoseksuelen in de Sovjet-Unie. Daar werd homoseksualiteit in maart 1934 (voor het eerst sinds de Oktober-revolutie) weer strafbaar gesteld, met de vermelding dat het een decadent verschijnsel van de bourgeoisie en een fascistische perversie was. (62) Gorki schreef in *Proletarisch Humanisme*: "Terwijl in de landen van het fascisme de homoseksualiteit die de jeugd bederft, ongestraft ageert, is zij in het land waar het proletariaat manmoedig de staatsmacht veroverd heeft, tot een sociaal vergriep verklaard en streng strafbaar gesteld. In Duitsland is reeds een gevlugeld woord ontstaan: roei de homoseksuelen uit en het fascisme is verdwenen". (63) homoseksuelen in de knel tussen links en rechts. Fascisme en Sovjet-communisme waren het wel over één ding eens: homoseksualiteit werd, onder verwijzing naar elkaars staatssysteem, als staatsgevaarlijk bestempeld.

Interessant voor historici en politicologen. Over fascisme en homoseksualiteit zou trouwens, ook door de wetenschap, heel wat meer te zeggen zijn als een wat meer geprobeerd werd alert te zijn op fascistische en ook homoseksuele elementen in eigen gedrag. Manifest of latent!

noten

1. Dit artikel heeft met name betrekking op het Duitse nazisme.
2. *Mietje*, een uitgave van "De Rooie Flikkers". (Nijmegen, lente '78)
3. Hitler, A., *Mein Kampf* (München, 1934) 491.
4. In Gehl, W., *Der Nationalsozialistische Staat*, geciteerd door Millett, K., *Sekse en macht* (Amsterdam, 1975) 165.
5. Bleuel, H.P., *Een staat van fatsoen* (Baarn, 1972) 245.
6. *Vrij Nederland*, Rogier, J., "De Jong is de mannen met de roze driehoek vergeten".
7. Bleuel, 241.
8. Dröge, A., *Sexualität und Herrschaft* (Münster 1976) 132.
9. Lautman, R., *Seminar: Gesellschaft und Homosexualität* (Frankfort a.d. Main, 1977) 333.
10. Bleuel, *Een staat*, 241.
11. Millett, *Sekse*, 32.
12. Reich, W., *Die Massenpsychologie des Faschismus* (Frankfort a.d. Main, 1933).
13. Macciocchi, M., *Vrouwen en Fascisme* (Amsterdam, 1977) 69.
14. Macciocchi, *Vrouwen*, 124.

15. Bleuel, *Een staat*, 133.
16. Bleuel, -"- , 41.
17. Bleuel, -"- , 121.
18. Tolson, A., *The limits of masculinity* (London 1977) 9.
19. Dröge, *Sexualität*, 121.
20. Bleuel, *Een staat*, 9.
21. Bleuel, -"- , 229.
22. Bleuel, -"- , 232.
23. Bleuel, -"- , 232.
24. Macciocchi, *Vrouwen*, 71, 88, 119, 129.
25. Bleuel, *Een staat*, 239.
26. Bleuel, -"- , 238.
27. Bleuel, -"- , 241.
28. Bleuel, -"- , 245.
29. Bleuel, -"- , 245.
30. Dröge, *Sexualität*, 132.
31. Lautmann, *Gesellschaft*, 317.
32. Heger, H., *Die Männer mit dem rosa Winkel* (Hamburg, 1976) 124.
33. Heger, *Männer*, 37.
34. Heger, -"- , 77.
35. *Rooie Vlinder*, een uitgave van de "Socialistische actiegroep voor de bevrijding van de homoseksualiteit (Antwerpen, december '77). "De roze driehoek of het verhaal van een massamoord".
36. *Him - applaus*, een homomagazine uit de Bondsrepubliek (Hamburg, 7 juli 1978), "K.Z. Neuen-gamme".
37. Bleuel, *Een staat*, 242.
38. Bleuel, -"- , 244.
39. Dröge.
40. Jong, Dr. L. de, *Het koninkrijk der Nederlanden in de tweede wereldoorlog*, 219, deel 8.
41. *Vrij Nederland* (21 oktober 1978). Rogier, J., "Wat zijn Jehova's getuigen nu waard voor een officiële geschiedschrijver?"
42. *Panorama*, weekblad (29 december 1978), uitspraak van Tielman, R. in: "Wat zijn jullie woonsen: gekleurde w.c.potten?"
43. *Idem*.
44. *Vrij Nederland* (21 oktober 1978). Rogier J., "Wat zijn Jehova's getuigen nu waard voor een officiële geschiedschrijver?"
45. *Idem*.
46. Verslag van het congres van de R.K. artsenvereniging in 1939 in Nijmegen over homoseksualiteit.
47. *Volk in Nood*, een uitgave van de N.S.B. (24 januari 1939).
48. Aerts, M. en Bleich, A. in het artikel "Vrouwen en Fascisme", opgenomen in *Socialistisch-Feministische teksten* (Amsterdam, 1978) I.
49. Los Angeles Research Group: *Zur Materialistischen Analyse der Schwulenunterdrückung* (Berlijn, 1977) 29.
50. Millett, *Sekse*, 167.
51. Langer, W., *Een psychologisch portret van Adolf Hitler* (Antwerpen, 1973).
52. Langer, *Portret*, 175.
53. Langer, -"- , 176.
54. Langer, -"- , 177.
55. Macciocchi, *Vrouwen*, 29.
56. Macciocchi, -"- , 71.
57. Macciocchi, -"- , 88.
58. *Mietje* (lente, 1978)
59. Theweleit, K., *Männerphantasiën* (Frankfort a.d. Main, 1978).
60. Theweleit, *Deel II*, 411.
61. *Mietje* (lente, 1978).
62. Weeks, J., *Coming out, homosexual politics in Britain from the Nineteenth Century to the Present* (Londen, 1977) 148.
63. Reich, W., *De seksuele revolutie* (Amsterdam, 1974) 244.